С ИДЕИТЕ НА РЕВОЛЮЦИОННАТА СЪВРЕМЕННОСТ

Руските и съветските опери на сцената на фестивала „Мартенски музикални дни"

Времето е доказало, че блага дарение на своя синтетичен характер операта се оказва способна да въплъти идейните концепции на дадено време в леко възприемчива и едновременно с това въздействуваща на широката аудитория форма. Така тя се явява действено средство за демократизация на изкуството.

Това особено се отнася за руското и съветското музикално-сценично изкуство. Неговите традиции и особености са добре познати на творците от Русенската народна опера и на публиката. Произведенията, реализирани на русенска сцена в продължение на повече от 35 години, отразяват развитието на руската и съветска музика и в частност — еволюцията на композиторския стил от Бородин, Чайковски и Мусоргски до Прокофиев, Шостакович, Хренников. Това са имена — колоси в световната музика, които разбиват традициите, но и създават нови. Те разкриват не само руската душевност и бит, а и чисто човешките чувства без национални ограничения. Произведенията на тези композитори присъствуват неотменно в репертоара на Русенската опера и по традиция повечето от премиерите са реализирани на Международния фестивал „Мартенски музикални дни". Те създават атмосфера, с която се разкриват естетическият облик на операта, нейните търсения и творчески постижения. Чайковски — „Дама пика", „Евгений Онегин"; Бородин — „Княз Игор"; Мусоргски — „Борис Годунов"; Прокофиев — „Повест за истинския човек", „Пепеляшка" и „Семьон Котко": Шостакович — „Катерина Измайлова"; Хренников — „Майка" и „Момчето-великан" — това са автори и творби, които са сериозен атестат за изпълнителските възможности на творците от Русенската опера. Тези произведения разкриват последователно особеностите на руската оперна школа от втората половина на XIX и първата на XX век — интензивното развитие на трагичната тема, представяща сложността и противоречивостта на действителността, стълкновението на човека, стремящ се към щастие, с непреодолими препятствия. Тази линия особено ярко се налага при реализирането на съветските музикално-сценични творби. Те застават пред творческия колектив със своята качествено нова същност. Като продължителка на традициите, съветската опера третира историко-героични и социално-психологически сюжети от миналото, осъществявайки ги със съвременен език и драматургичен план. Най-рязко отдалечени от всичко традиционно се оказват двете революционни по дух и симфонизирани в музикалната си тъкан опери на Прокофиев „Семьон Котко" и „Повест за истинския човек". Те, както и творбите на Шостакович, Хренников и други композитори от XX в., довеждат музикалното изкуство до нов етап на развитие.

Сцена от „В бурята" от Тихон Хренников, постановка на Русенската народна опера

Нова тематика в героичния епос внася Гражданската война, героичното мъжество в дните на Великата отечествена война, трудовите подвизи на хората. С това непосредствено се разширяват диапазонът на музикалното възпитание и претворяване на явленията от миналото, а така също и отделните страни на реалистичния метод на композиторите. Идеите за революционната съвременност обновяват и драматургията, и формата на операта. На първо място, това са нови естетически принципи. Нетипично за оперната драматургия, емоционалните реакции на героя са изразени не във вокално-напевните епизоди, а в непрекъснатото сценично развитие, музиката служи за подчертаване изразителността на драматичното действие. В оперите със съвременна революционна тематика се налага да се използува интонационната сфера на революционната песен, да се обновяват прийомите на драматургията в разкриване на социалните конфликти, на масовите народни сцени. Операте на Прокофиев и Шостакович се оказват революционни по форма, защото техните автори сами „вдъхват" въздух от епохата на грандиозните социални промени. С това са свързани новата дързост, остротото изобличаване на миналото, авторският оптимизъм, увереността в живото откликване на слушателите, които сами са извоювали социалната си свобода и „разчистват" останките от миналото. „Повест за истинския човек", „Семьон Котко" „Катерина Измайлова" очертават важните типове оперна драматургия. Сюжетната основа на тези творби създава голямо емоционално напрежение и победата на справедливостта и истината намира жив отклик у съвременниците. Интересен е и новият подход към разкриване вътрешния свят на личността — отказ от плакатност, богата психологическа характеристика, което позволява на композиторите да създадат запомнящи се образи. Интонационната яснота на темата и естетическата значимост са обединяващият фактор на всички опери. По своята творческа индивидуалност композиторите са различни и същевременно всеки един от тях е типичен за своето време. Те талантливо отразяват една или друга страна на художествения прогрес на епохата, сложността на преустройството, различните пътища в търсене на новото.

Затова творбите, реализирани на русенската оперна сцена, категорично застават между изпълнителите и отживелите оперни щампи, налагат отричане на „страстите въобще" и ги заместват с живи, конкретни изживявания. Съветската оперна драматургия обогатява и с представата за нов тип положителен герой. Тя ни запознава с летописа на революционните борби и Отечествената война, с трудовите дела-ници на съветския хора, с техните духовни добродетели. В нея органично съжителствуват романтично-героичната приживност, публицистичната ценасоченост, делничната документалност. Съветското изкуство активизира и актьорската чувствителност. Претворяйки споменатите опери, нашият театър успя да превъзмогне наслоеното предубеждение за неизменната природа на оперния жанр, изпълнителите се насочиха към решително по-образна стилистика.

Русенският оперен колектив въплъти с въодушевление, любов и творческа жажда редица образи, пресъздавайки красноречиво тяхната същност на мощни рупори на великите идеи на Октомври. Програмата за културно сътрудничество между българските и съветските творци се разширява с всеки изминат сезон. През 1963 г. за първи път на международния фестивал бе реализирана операта „Повест за истинския човек", преминала при изключителен интерес и голям успех. Взаимните гостувания на изтъкнати творци имат дълготрайни традиции. И те не престанно се разнообразяват и обогатяват в резултат на желанието за още по-голямо разрастване на културните отношения между двете страни, което оставя трайни и дълбоки впечатления сред по-читателите на музикално-сценичния жанр.

Ана ВЕСЕЛИНОВА